

# Het verrassende lot van de Graven de Baillet Latour

**Alain De Waele**

Fonds Baillet Latour

T 0032 16 27 61 59

F 0032 16 50 61 59

E alain.dewaele@iblf.be

W www.fondsbailletlatour.com



Belgisch Lotharingen is een charmante regio, omringd door dichte bossen die nog iets ademen van de wildernis van de Ardennen. De dorpjes met hun witte bepleisterde gevels volgen er elkaar op in een klimaat dat iets barmhartiger is dan in de rest van ons koninkrijk. Er bestaat trouwens een vreemde geografische wetmatigheid die wil dat het zuiden van al onze landen warmer is dan het noorden van de buurlanden die op dezelfde breedtegraad liggen. In dit Lotharingen vinden we ook Latour, een kleine rustige agglomeratie die gedomineerd wordt door de ruïnes van een indrukwekkende burcht.

De Bailleys, de 'heren van Latour' ... Zouden we hier te maken hebben met een geval van zelfoverschatting, zoals in die fameuze verzen van Molière in *Le Bourgeois Gentilhomme*?

*Je sais un paysan qu'on appelle Gros-Pierre*

*Qui n'ayant pour tout bien qu'un seul quartier de terre,*

*Y fit tout à l'entour faire un fossé bourbeux,*

*Et de Monsieur de l'Ile en prit le nom pompeux.*

Allerminst. Latour was eerst het hoofdkwartier van een machtig feodaal huis en kwam later in het bezit van de familie Bayer de Boppard, vervolgens van de graven van Créhange (Criechingen). Twee families met soevereine allures die talrijke bezittingen hadden in Frankrijk en Duitsland. Men zegt van laatstgenoemden dat ze 40 kastelen en 300 dorpen bezaten, wat een beetje overdreven lijkt. Wat we wel weten is dat François-Ernest de Créhange geldproblemen had. In 1655 vond hij een eervolle oplossing voor de aflossing van een deel van zijn schulden door de seigneurie van Latour te verkopen aan Mathieu Baillet, de belastingontvanger van Virton en Saint-Mard.

## En hier begint onze geschiedenis

De ontvanger van de Latour-domeinen was de kleinzoon van Pierre Baillet, afkomstig uit Frans-Lotharingen. Hij was getrouwd met Nicole Jacob die misschien verwant was met die bekende Jacobs van Bleschamp waarvan de meest illustere vertegenwoordigster de vrouw was van Lucien Bonaparte, de broer van Napoleon. Napoleon liep niet hoog op met zijn schoonzus wiens eerste echtgenoot op diverse paarden had gewed tijdens de Revolutie, maar zijn vijandigheid had niets te zien met de uitmuntende sociale status van de familie. De moeder van Nicole Jacob, Mariette de Boncourt, droeg een azuurblauw wapenschild met een bollend zeil in goud. Wanneer Maximilien-Antoine Baillet, raadgever en ontvanger van de Domeinen van Karel II (de koning van Spanje), in 1674 in de adelsstand werd verheven, kreeg hij het recht om dit blazoen te dragen. Het zou de familie de wind in de zeilen bezorgen, en in de volgende eeuw zou het wapenschild op alle Europese slagvelden wapperen. In 1719 realiseerde de familie de ambitie van de voorgaande generaties: de jongste zoon Christophe-Ernest de Baillet werd tot graaf geslagen door keizer Karel VI. Hij was voorzitter geworden van de Grote Raad van Mechelen en had van grote koelbloedigheid getuigd tijdens de opstanden die de stad teisterden in juni 1718, een jaar na de opstanden die Brussel hadden verwoest en die geleid hadden tot de onthoofding van François Anneessens. Omdat hij geen kinderen had, ging de titel van graaf over op zijn oudere broer, en de adellijke titel werd in 1744 definitief bevestigd door de Oostenrijkse Marie-Thérèse. In de tussentijd had Maximiliaan-Antoine II de Baillet Latour het slimme idee om te trouwen met Marie-Josèphe del Patrocino de Escalante, die meteen wat genetisch materiaal meebracht van Motecuhzoma Xocoyotzin, alias Moctezuma II, de heerser van de Azteken. Met zo'n voorvader werd het bloed van de Baillet Latours nog een tintje blauwer en trad de familie binnen in de mythologie.

## Vanaf dat moment was alles klaar voor les grands hommes

Er zijn maar weinig families die zoveel dienaars van de Staat – of ze nu Belgisch, Oostenrijks of Frans zijn – hebben voortgebracht als de Baillet Latours. Zonder al te zeer uit te weiden over genealogische details, halen we hier enkele buitengewone persoonlijkheden aan. De graaf en gravin kregen twee kinderen die buitengewone militairen zouden worden.

Ten eerste Maximilien-Antoine, de Oostenrijkse veldmaarschalk (1737-1806) die de buitengewone reputatie van de Dragons de Latour smeedde. We weten dat ten tijde van het Ancien Régime de regimenten toebehoorden aan een kolonel van adellijke afkomst die zijn soldaten verweende. Wanneer hij zijn oorlogscarrière beëindigde, verkocht hij dan zijn glorieuze troepen aan een andere grote seigneur – een beetje zoals de grootste voetbalclubs het vandaag doen met hun beste spelers. Veldmaarschalk graaf Merode Westerloo liet zijn kleine formatie over aan de prince de Ligne. Onder de aanvoering van de kolonel van Thiennes behaalden de Belgische ruiters van dit contingent in 1757 een overwinning tijdens de slag bij Kolin (ten oosten van Praag), waar Frederik II voor één keer in het stof beet. Keizerin Marie-Thérèse van Oostenrijk was zo ontroerd door dit wapenfeit dat ze naald en draad bovenhaalde om een vlag te maken voor deze dierbare mannen uit de Lage Landen met het volgende devies: 'Qui s'y frotte s'y pique'. De troepen komen vervolgens in dienst van achtereenvolgens de prins van Löwenstein, de graven van Saint-Ignon en Arberg, de hertog van Ursel en uiteindelijk Maximiliaan-Antoine de Baillet.

De man had zich onderscheiden tijdens de Zevenjarige Oorlog. Hij doorliep alle graden en werd in 1782 benoemd tot generaal-majoor. Toen de Brabantse Revolutie losbarstte, keerde heel België zich tegen de Habsburgers. Heel België? Neen, want er was een klein stukje land dat geen tegenstand bood aan de bezetter: het hertogdom Luxemburg waar de heer van Latour een grote morele autoriteit bezat. Die ijzeren vuist leverde hem de titel van veldmaarschalk op. Met zijn fameuze Draken, bijgenaamd 'les blancs becs' vanwege hun jonge gepoederde gezichtjes, nam de Luxemburger deel aan de Oostenrijkse herovering van ons land en werd hij gouverneur van Vlaanderen. De vroegere algemene gouverneur van de Oostenrijkse Lage Landen, Albert van Saksen-Teschen, was zijn superieur bij de start van de oorlog met Frankrijk. De prince de Ligne (die zelf op een dag veldmaarschalk zou worden) vertelt in zijn memoires dat hij de hertog van Saksen-Teschen had ontmoet na diens nederlaag in Jemappes. Toen de hertog vroeg hoe hij

eruitzag, had Ligne geantwoord: "Monseigneur, je vous trouve l'air un peu défait". Maximiliaan had meer geluk bij het beleg van Landrecies waar hij 7.000 gevangenen maakte. In 1794 nam Baillet Latour deel aan de slag bij Fleurus waar generaal Jourdan de Oostenrijkse troepen verpletterde en, twee jaar later, aan het beleg van Kehl. Deze toewijding aan de keizerlijke zaak leverde hem een plaats op als vertegenwoordiger van de coalitietroepen tijdens het Congres van Rastatt (1797 tot 1799), waar de Franse Republiek, Pruisen en Oostenrijk onderhandelden over de overdracht van de linkeroever van de Rijn. De gevormde republikeinen waren volgens Metternich, "comme cafeutrés dans leurs appartements et plus sauvages que des ours blancs". Onnodig te zeggen dat de "beschaafde" mensen waartoe onze veldmaarschalk behoorde een pruik en zijden ondergoed droegen. Zijn patrimonium was nochtans in het vijandelijke kamp beland, aangezien het Verdrag van Campo Formio ons land uitwisselde tegen Venetië, dat de Oostenrijkers meer interesseerde, ondanks het borduurwerk van Marie-Thérèse. Als represaille voor zijn succes te Landrecies, hadden de Fransen bovendien zijn kasteel te Latour in brand gestoken. Niettemin: het ontbrak de loyale Maximiliaan niet aan moed of verdienste.

In 1805 benoemde Frans II, het jaar voordien benoemd tot Keizer van Oostenrijk maar op het punt zijn land te zien opgaan in het Germaanse Rijk, Maximiliaan tot militair gouverneur van Silezië en Moravië, en vooral ook tot voorzitter van de Raad van het Hof. Deze raad was een prestigieus instituut: hij stond onder het directe gezag van de keizer (9 katholieke en 9 protestantse raadgevers) en won aan belang onder de heerschappij van Karel VI. De Raad voerde, in het Rijk en in Italië, de beslissingen uit van de soevereine heerser en stond onder de pietje precisie-controle van de aartsbisschop van Mainz. Jammer genoeg stierf graaf de Baillet Latour enkele maanden na zijn aanstelling.



## Théodore Baillet von Latour een tegelijk briljant en tragisch lot

De zoon van Maximilien-Antoine, graaf Théodore Baillet von Latour (1780-1848), die geopteerd had voor de Oostenrijkse nationaliteit, kende een tegelijk briljant en tragisch lot. Hij nam deel aan de belangrijkste veldslagen tegen het Franse Rijk, klom op tot generaal en werd ten slotte (1848) tot Minister van Oorlog benoemd door zijn beroemde neef, de graaf van Ficquelmont, een andere beruchte emigrant die Metternich was opgevolgd. Wenen was in volle revolutie. De Habsburgers waren tijdelijk van het toneel verdwenen en de situatie ontsnapte aan elke controle. Théodore de Baillet leidde zijn administratie met de ruwheid van een legerchef. Gezien zijn rol in de repressie van de Hongaarse afscheiding, werd hij voor de revolutionairen het grote doelwit. Zijn ministerie werd bestormd door een uitzinnige menigte. Hij slaagde erin te vluchten via een geheime deur, maar werd herkend op straat en gelycht door de bevolking. Dagenlang hing men zijn mishandelde lichaam te kijk aan een straatlantaarn. De andere afstammelingen van de veldmaarschalk maakten carrière in Oostenrijk en Bohemen, waar ze trouwden met de fine fleur van de lokale aristocratie zoals de geslachten Draskovitch, Kolowrat en Thun Hohenstein. Het is wachten tot de Tweede Wereld-oorlog en de komst van de communisten vooraleer hun laatste nakomelingen van hun bezittingen onteigend zouden worden.



De veldmaarschalk had een jongere broer, Louis Willibrord (of Willebrod) de Baillet Latour (1753-1836), die onder de leiding van zijn oudere broer een zeer mooie carrière uitbouwde en zijn Oostenrijkse carrière beëindigde als generaal-majoor. De keizer benoemde hem tot gouverneur van Stiermarken en Karinthië. In 1810 deed Napoleon, die net getrouwd was met Marie-Louise van Oostenrijk, mooie voorstellen aan iedereen die in zijn dienst wilde treden. Louis was al 57 jaar oud. Toch besliste hij om zijn leven te veranderen en trad hij in dienst van deze andere keizer, wat hem het twijfelachtige voorrecht opleverde om als divisiegeneraal deel te nemen aan de Russische campagne. Napoleon benoemde hem tot gouverneur van Elblag. Toen die stad viel, nam hij ontslag uit al zijn functies – niet zomaar een opwelling gezien zijn gevorderde leeftijd – en kwam hij terug naar de Lage Landen om zijn leven te beëindigen. Hij was getrouwd met de erfgename van de Baillet de Merlemont, de oudste tak van de familie die rijk was geworden met het nobele beroep van de ijzersmeedkunst. Hun zoon trouwde een van de dochters van Maret, de hertog van Bassano, en werd zo de schoonbroer van Pauline d'Hooghvorst, de tweede hertogin van Bassano, geportretteerd in het beroemdste schilderij van Winterhalter, 'Keizerin Eugénie omringd door haar hofdames', dat tot vandaag bewaard is gebleven in Compiègne.

Al in de 18<sup>de</sup> eeuw maakten portretten van mooie vrouwen tegen een lieflijke achtergrond, gezeten tussen de rozen en uitgedost met satijnen stoffen, furore. Zo werd er een zeer mooi schilderij bewaard van Thérèse du Bois de Vroylande (1758-1836), gravin Jean-Baptiste de Baillet. Het is van dit echtpaar dat de Belgische tak van de familie afstamt. Jean-Baptiste was een volle neef van de veldmaarschalk en behoorde tot de Antwerpse tak. Het doek werd in 1785 geschilderd door een kunstenaar met een teder penseel en galant oog: Thérèse du Bois wordt jong en slank afgebeeld. Ze zette veertien kinderen op de wereld, waar via de vrouwelijke lijn een flink deel van onze nationale adel van afstamt.

## De Antwerpse Baillet

De Antwerpse Bailleets zullen zich in tegenstelling tot hun voorvaders laten opmerken in de diplomatie en politiek, eerder dan in de kunst van de oorlogsvoering. Jean-Baptiste de Baillet (1757-1815) oefende belangrijke functies uit in Antwerpen: hij was lange tijd schepen voor hij in 1793 burgemeester werd. Hij onderscheidde zich niet minnetjes van zijn voorouders door partij te kiezen voor de Brabantse Revolutie en was zelfs voorzitter van het Congres.



In die functie stuurde men hem in 1790 naar Wenen om te onderhandelen met Keizer Leopold II. Zijn zoon Jozef werd vice-voorzitter van de Belgische Senaat en nadien gevolmachtigd minister aan het Pruisische Hof, in 1836. De jongste zoon, Ferdinand, was gouverneur van West-Vlaanderen, lid van de Raad van State en kamerheer van Willem I, Koning der Nederlanden. Eens te meer waren er twee Baillet-broers in dienst van verschillende regimes, alsof de familie ernaar streefde om de taken evenwichtig te verdelen. De kleinzoon van Ferdinand, die dezelfde voorname droeg, was senator en gouverneur van de provincie Antwerpen. In 1875 trouwde hij met de gravin Françoise d'Oultremont, een directe afstammeling van de Baillet-baronnen van Han-sur-Lesse. Een adellijke familie met eenzelfde naam maar geen familie van de Latours (in oude teksten werd deze naam trouwens als Bailleite geschreven). Elk op hun manier namen hun twee zonen een belangrijke plaats in in de buitengewone, avontuurlijke geschiedenis van de familie.

## Henry de Baillet Latour boegbeeld van de Olympische Beweging

Henry de Baillet Latour (1876-1942) was een van de grote Belgische persoonlijkheden van de 20<sup>e</sup> eeuw. Het was een man met een indrukwekkend voorkomen die in 1904 trouwde met Elisabeth, dochter van de Prins von Clary-und-Aldringen. Johann Aldringen, voorvader van de graven met dezelfde naam, had tijdens de Dertigjarige Oorlog gevochten als een leeuw. Hij was de zoon van een herbergier uit Thionville, niet ver van het graafschap Créhange, en verwierf door zijn verdiensten een mooie plek in de adel van Bohemen en een mooi fortuin. Zijn zus trouwde met de graaf van Clary en lag zo aan de oorsprong van een schitterende prinselijke familie die ongetwijfeld veel te danken had aan de avonturier uit de Latour-regio. De vrouw van Henry de Baillet was een volle nicht van de ongelukkige hertogin van Hohenberg, Sophie Chotek. Ze was ook verwant aan Bertha von Suttner, de Nobelprijswinnares voor de Vrede in 1905, en aan de actuele regerende prins van Liechtenstein. Omgeven door dit aureool van Centraal Europa deed Henry de Baillet aan paardrijden en golf, met de flair van een aristocraat die geen geldproblemen kende. Als voorzitter van de Royal Golf Club van België trok hij de aandacht van Leopold II die de sport wilde ontwikkelen in zijn koninkrijk. Als stichtend voorzitter van het Belgisch Olympisch Comité en lid van het IOC begreep Henry de Baillet Latour het belang



van sportieve broederschap bij de verzoening van de volkeren na de Eerste Wereldoorlog. Zijn zin voor organisatie en vernieuwende ideeën maakten dat hij in 1925 verkozen werd tot voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité, als opvolger van Pierre de Coubertin. Het IOC had zeker nog niet de extravagante dimensie van vandaag, maar men merkt tijdens de Olympische Spelen van Berlijn in 1936 dat het een soort dobberende

Staat geworden was te midden van de naties. Dat leverde ons enkele historische foto's op van graaf Henry de Baillet Latour die bij de opening van de Spelen tussen Adolf Hitler en Rudolf Hess poseerde, een eer die slechts door de latere evenementen verdacht werd. Want: Henry de Baillet stierf – misschien van verdriet – nadat zijn enige zoon, de beloftevolle diplomaat Guy, op 1 september 1941 in militaire dienst gesneuveld was. Een bizarre lotsbestemming voor een man wiens volle neven, de groot-hertog François-Ferdinand en hertogin van Hohenberg, buiten hun wil om aan de wieg stonden van de Eerste Wereldoorlog in 1914, en die de zingeving van zijn bestaan verloor met de brutale moord op zijn zoon tijdens de volgende Wereldoorlog!



Zijn broer Louis was in 1900 getrouwd met de burggravin Antoinette de Spoelberch, dochter van Adolphe en Elise Willems. De enorme erfenis die zij nalieten, liet hun zoon Alfred (1901-1980), laatste mannelijke afstameling van het geslacht Baillet Latour, toe om veel later de stichting te creëren die zijn naam (om preciezer te zijn: het Fonds InBev-Baillet Latour) draagt en waarvan de culturele impact volstrekt uniek is in ons land.

bij het horen van de naam nog lange tijd denken aan de roemrijke familie-geschiedenis. Een des te verrassender epos omdat de familie stamt uit een arme regio waar het genie zich pas kon ontwikkelen door de horizon van de omringende bossen te overstijgen. De boodschap die de Stichting ons vandaag brengt is die van een zekere eeuwigheid.

## Alfred de Baillet Latour

Zoals de stichter schreef in 1974:

*De vereniging stelt zich tot doel om onder de vorm van prijzen, studie- en reisbeurzen, giften en op elke andere manier prestaties met een grote menselijke waarde en met een sociaal, cultureel, wetenschappelijk, artistiek, technisch, sportief, educatief of filantropisch karakter los van elke politieke, syndicale, filosofische of religieuze overtuiging te belonen en te stimuleren.*

Met de dood van Alfred verdween de naam van een ambitieus geslacht dat diepgaande sporen trok in de geschiedenis. Die ambitie zou nooit verwezenlijkt zijn als er niet iets erfelijks in het spel was. Een beetje zoals bij bijenkorven, waarvan het geheel meer is dan de som der delen, vormden de Baillet Latours een zeer hechte entiteit die zich uitstrekte in de tijd. Van belastingontvangers over glorieuze militaire chefs, diplomaten, provinciegouverneurs tot de Grote Raad van Mechelen: de mannen tekenden voor een adembenemende en gevarieerde geschiedenis, verenigd door eenzelfde streven naar uitmuntendheid. De voorzitter van het Internationaal Olympisch Comité gaf daar een internationale dimensie aan. Zijn neef Alfred zorgde op een indrukwekkende manier voor het voortbestaan van het culturele luik, dat soms al zichtbaar was in het verleden maar nooit in het zenit stond. Dankzij deze laatste graaf Baillet Latour zal men

